

معلم اخلاق مدار

مؤلف:

الیزابت کمپبل

مترجمان:

دکتر هما رحمانی

هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

دکتر اسداله خدیوی

هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۷

سرشناسه	: کمپل، الیزابت Campbell, Elizabeth
عنوان و نام پدیدآور	: معلم اخلاق مدار / مؤلف الیزابت کمپل ؛ مترجمان هما رحمانی، اسداله خدیوی.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۴۵۶-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: عنوان اصلی: The Ethical Teacher, ۲۰۰۷.
موضوع	: معلمان -- اخلاق حرفه‌ای Professional ethics -- Teachers
موضوع	: تربیت اخلاقی Moral education
شناسه افزوده	: رحمانی، هما، ۱۳۵۳ - مترجم
شناسه افزوده	: خدیوی، اسدالله، ۱۳۴۵ - مترجم
رده بندی کنگره	: LB۱۷۷۹/ک۸م۷ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۹۳۷۲/۱۷۴

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمایر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

معلم اخلاق مدار

مؤلف: الیزابت کمپل

مترجمان: دکتر هما رحمانی - دکتر اسداله خدیوی

ویراستار علمی: محمدرضا خدادوست

ویراستار ادبی: رسول قرآنی

واژه‌پردازی: حسن شجاعی شتربانی - شهرام شجاعی شتربانی

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: اول ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۴۵۶-۷

قیمت ۲۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

پیش گفتار.....	خ
مقدمه.....	ز
سپاسگزاری.....	ش
بخش یکم: عاملیت اخلاقی و دانش اخلاقیات.....	
فصل ۱: مقدمه‌ای بر اخلاقیات تدریس.....	۱
اخلاقیات حرفه‌ای کاربردی.....	۹
تشخیص تفاوت صحیح از ناصحیح.....	۱۴
دانش پیچیدگی‌های اخلاقی.....	۲۰
فصل ۲: معلم به‌عنوان فردی اخلاق مدار.....	
معلم و عاملیت اخلاقی.....	۲۷
معلم اخلاق‌مدار.....	۲۹
پیام‌های اخلاقی در کلاس درس.....	۳۱
خودآگاهی به‌عنوان دانش اخلاقی.....	۴۶
فصل ۳: معلم به‌عنوان مربی اخلاقی.....	
آموزش و پرورش اخلاقی در نقش عاملیت اخلاقی.....	۵۹
در کلاس درس: دروس اخلاقی.....	۶۰
غایت اندیشی به‌عنوان دانش اخلاقی.....	۷۰
بخش دوم: چالش‌های حرفه‌گرایی اخلاقی.....	
فصل ۴: تعارضات اخلاقی در تدریس.....	۷۹
ابهامات اخلاقی: وقتی که دانش اخلاقی رنگ می‌بازد.....	۷۹
بحث و تدبیر در کلاس درس: زمانی که دانش اخلاقی بی‌اثر می‌گردد.....	۱۰۱

فصل ۵: وقتی دانشگاهی اخلاقی نباشد	۱۰۹
ترس‌های کاری: دودلی‌های اخلاقی معلمان	۱۰۹
همبستگی	۱۲۵
بخش سوم: دستورالعمل‌های اخلاقی	۱۳۵
فصل ۶: اصول و قوانین	۱۳۷
مسئولیت‌پذیری اخلاقی و حرفه‌ای‌گرایی	۱۳۷
معیارهای رسمی و اصول متعارف	۱۴۳
فصل ۷: آگاهی اخلاقی به عوان نماد حرفه‌گرایی: توسعه جامعه	۱۵۵
بازگشتی به حرفه‌ای‌گرایی فردی	۱۷۴
فصل ۸: آموزش برتر به واسطه دانش اخلاقی	۱۷۷
تقویت تخصص‌گرایی اخلاقی از طریق تربیت معلم	۱۷۷
معلم اخلاقی: سخن آخر	۱۸۷
منابع	۱۹۵

پیشگفتار

هرروز تدریس کار پیچیده‌تری می‌شود و انجام مطلوب آن نیازمند دقیق‌ترین معیارهای عملکردی می‌باشد (هارگریوز گودسان^۱، ۱۹۹۶). تدریس مهارتی اساسی و کلید تغییر در دانش جامعه است و معلمان این دانش را شکوفا می‌سازند. بدون معلمان شایسته، آینده معیوب و محکوم به شکست است. در ایالات متحده شعار بوش در حوزه آموزش و پرورش این بود که هیچ کودکی نباید از تحصیل بازماند و محروم شود. به‌طور کلی می‌توان گفت که بازماندن کودک از تحصیل یعنی از دست دادن یک معلم یا رهبر. با این اوصاف آموزش هم در مرحله بحرانی قرار دارد و این فاجعه‌ای کاملاً مشهود است. از لحاظ جمعیت‌شناسی، جمعیت معلمان در حال تغییر و تحول است. به‌گونه‌ای که معلمان مسن در دوران انفجار جمعیت مجبور به بازنشستگی زود هنگام شدند. آن‌ها برای این کار خود دلایل مختلفی را مطرح می‌کردند مانند فشارهای روحی و روانی، خستگی مفرط، یاس و ناامیدی ناشی از تأثیرات سال‌های تغییر و تحولات بخشنامه‌ای در زندگی حرفه‌ای‌شان. بعد از یک دهه اصلاحات پی‌درپی و طاقت‌فرسا، اوضاع و شرایط معلمان و حیثیت‌شان خدشه‌دار شده است، تدریس جذابیت خود را برای نو معلمان از دست داده است.

تدریس توان رقابت با سایر مشاغل را ندارد. در سال‌های اخیر داوطلبان مشاغل به‌خصوص زنان توانمند، به‌عنوان گزینه‌های مناسب‌تر به رشته‌های پرستاری و اداری روی می‌آوردند. تدریس هنوز به‌صورت یک حرفه برای زنان و مردان تعریف نشده است. طبق گفته ویلارد والر^۲ در سال ۱۹۳۲ در بیشتر مدارس آمریکا معلمان فاقد صلاحیت‌های لازم می‌باشند. به دلیل بحران کمبود معلم در انگلستان روزهای آموزشی مدارس کاهش یافته است و تعداد زیادی از مدارس توسط معلمان خارجی یا دستیاران آموزشی اداره می‌شوند و مدیران پرمشغله در آنجا فرصتی برای نظارت و کنترل این دسته از معلمان ندارند، (تاوان سند^۳، ۲۰۰۱). همچنین در سال ۲۰۰۱ در ایالت اونتاریو کانادا پس از اعمال اصلاحات در برنامه‌های آموزشی تربیت معلم، فقط پس از یک سال تقاضای استخدام در شغل معلمی ۵ الی ۲۰ درصد کاهش یافت.

^۱. Hargreaves & Goodson

^۲. Willard Waller

^۳. Townsend

با وجود این همه ناامیدی و مخاطرات، امید زیادی برای خوش‌بینی به آینده وجود دارد یعنی بینشی که در آن تدریس جایگاهی قدرتمندانه و بزرگ دارد. جریان تدوین و تصویب معیارهای آموزشی بسیاری از نارضایتی‌های مردم در رابطه با کمبود معلم در مدارس و فقدان خلاقیت و الهام‌بخشی در کلاس‌ها می‌باشد (هارگریوز و همکاران^۱، ۲۰۰۱). حمایت بین‌المللی از فلسفه‌های تدریس تعالی‌بخش و انسان‌ساز (با اولویت همکاری و مشارکت همگانی و بهره‌گیری از محتوای درسی کارآمد و دست‌آوردهای علمی) در سال‌های اولیه دبیرستان، در حال افزایش است. در مدارس ایالات متحده مشاهده می‌شود که پیشرفت و بالندگی حرفه‌ای کیفی معلمان، موجب تغییرات عمیق در یادگیری و موفقیت دانش‌آموزان شده است (فولان^۲، ۲۰۰۱) در انگلستان و ولز، مستندات و گزارش‌های دولتی حاکی از رابطه استقلال معلمان و عملکرد خوب آن‌ها در مدارس است (برای مثال ی اف ای اس^۳، ۲۰۰۱). با وجود اینکه دولت‌ها تقریباً همه‌جا از تکریم و احترام به معلمان سخن می‌رانند؛ به‌تازگی سرزنش و تحقیر در این زمینه معمول و رایج شده است.

بررسی دقیق نشان می‌دهد که در باب ملزومات آموزش حرفه‌ای، دانش حرفه‌ای و وضعیت حرفه‌ای نسل جدید وقت ناچیزی صرف شده است. بدین ترتیب سؤالاتی مطرح می‌شوند که: آیا در راستای آموزش حرفه‌ای معلمان، افزایش اختیار آن‌ها منجر به پیشرفت دانش‌آموزان می‌شود؟ آیا مدارس موفق در به‌کارگیری آموزش حرفه‌ای مبتنی بر خود‌هدایتی، چالش‌های آگاهانه و هوشمندانه عملکرد بهتری خواهند داشت؟ البته شواهد موجود حاکی از این است که مدارس ناموفق نیز با به‌کارگیری مهارت‌های آموزش حرفه‌ای می‌توانند به موفقیت بیشتری دست یابند. آیا آموزش حرفه‌ای با نیازهای مدارس و حساسیت و انعطاف‌پذیری کارکنان آن باید مطابقت داشته باشد؟ (هاپکینز و همکاران^۴، ۱۹۹۷) و آیا این موضوع می‌تواند منجر به ایجاد نوعی تبعیض در توسعه حرفه‌ای معلمان شود (هارگریوز، در دست انتشار). این‌ها پرسش‌ها و موضوعات مختلفی هستند که در مورد آموزش حرفه‌ای مطرح می‌گردند.

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های دانش حرفه‌ای تدریس که مورد غفلت قرار گرفته است، دانش اخلاقی می‌باشد. آموزش معلمان و ارتقاء سیاست‌های آموزشی در افزایش شایستگی‌های آن‌ها

^۱. Hargreaves et al

^۲. Fullan

^۳. DfES

^۴. Hopkins et al

نقش بسزایی دارد. اگرچه انواع دانش موردنیاز معلمان اهمیت زیادی دارد ولی در این خصوص محدودیتی وجود ندارد. از معلمان خواسته می‌شود که اطلاعات عمیق و جامع‌تری در مورد دانش محتوایی، چگونگی یادگیری و آموزش آن به کودکان کسب کنند. با این حال، دانش اخلاقی موردنیاز معلمان در تربیت حرفه‌ای خود (در رابطه با شاگردان، همکاران) بی‌توجهی می‌شود.

در این کتاب مهم و جدید با عنوان معلم/اخلاق‌مدار، الیزابت کمپیل با اقتدار کامل وارد قلمرو حساس دانش اخلاقی در تدریس می‌شود. دکتر کمپیل یک معلم باتجربه و یک محقق کارکشته در کلاس‌های درس و مدارس است. به تعبیری او به فلسفه‌پردازی‌های فیلسوفان آموزش و پرورش پیرامون انتخاب‌ها و معضلات اخلاقی تدریس که اغلب ریاکارانه، افراطی و بی‌اثر است، اعتقادی ندارد (اگرچه بیشتر معلمان خود را درگیر این نوع مسائل ساخته‌اند). در عوض او مستقیماً به مسائل اخلاقی کلاس و روابط کاری معلمان می‌پردازد و نمونه‌های عملی و واقعی موجود در تحقیقات خود را بررسی و گزارش می‌کند. کمپیل نشان می‌دهد که معلمان چگونه می‌توانند تصمیمات اخلاقی خوبی اتخاذ کنند. در صورت وجود ابهام در روش انجام کار، آن‌ها چطور با تعارضات اخلاقی در محیط کاری‌شان مبارزه می‌کنند و یا اینکه چرا آن‌ها (به تنهایی و یا همراه با سایر همکاران خود) گاهی در این مورد کوتاهی می‌کنند؟

معلم اخلاقی هم انگیزه ایجاد می‌کند و هم چالش. کمپیل بایبان اظهارت خود به وضوح و قاطعانه، نسبی‌گرایی اخلاقی را به خاطر ناتوانی در موضع‌گیری نسبت به موضوعات درست و یا غلط مورد استفاده در امر تدریس، مورد سرزنش قرار می‌دهد. او از مریبان می‌خواهد که در کسب فضایل اخلاقی همچون انصاف، صداقت، عدالت و به‌کارگیری آن‌ها جدی و متعهد باشند. او همچنین نشان می‌دهد که معلمان ممتاز اخلاقی چگونه این فضایل را در عمل به کار می‌گیرند. در ادامه در مورد امر پیچیده تدریس، این محقق چگونگی پابندی به فضایل اخلاقی و ایجاد توازن بین نیازهای فردی کودک و منافع جمعی را تشریح می‌کند. کمپیل تأکید می‌کند که برخی رفتارهای معلمان، مثل تنبیه کل کلاس به خاطر اشتباه یکی از دانش‌آموزان، عملی اخلاقی نیست. الیزابت کمپیل در این کتاب بیشتر دیدگاهی فلسفی دارد تا جامعه‌شناختی و سیاسی. او تصدیق می‌کند که همیشه اخلاقیات در مورد انتخاب‌های فرد در یک سیستم اثرگذار و تعیین‌کننده هستند. معلمان هیچ‌وقت امکان انتخاب کاملاً آزاد و بدون جهت‌گیری را ندارند و برای اخلاق محور بودن در سیستم‌ها و مدارس غیراخلاقی سعی و کوشش می‌کنند.

کمپیل نشان می‌دهد که چگونه گاهی معلمان به‌ناچار آزمون‌هایی طرح می‌کنند که در آن‌ها سؤالاتی با مضمون گرایش‌ها و تعصبات فرهنگی گنجانده شده‌اند، یا چطور مدیران با نوآوری‌های نسجیده خود معلمان را به بروز رفتارهایی مجبور می‌کنند که یادگیری دانش‌آموزان فدای پیشرفت شغلی و شهرت خود می‌کنند و چگونه اتحادیه معلمان، بدرفتاری‌های آن‌ها با کودکان را، به‌طور شرم‌آوری نادیده گرفته و استراتژی عدم‌مداخله را اتخاذ می‌کند؛ به‌جای ترغیب معلمان به لحاظ کردن مصلحت دانش‌آموزان، به آن‌ها رهنمودهای عملی بی‌اثر و جزئی در مورد معیارهای اخلاق حرفه‌ای تدریس ارائه می‌دهند.

این کتاب خواننده را به آینده امیدوارتر می‌سازد، چراکه معیارهای اخلاقی و رهنمودهای عملی خوبی برای تشخیص درست و نادرست به معلمان فراهم می‌سازد. در اینجا نشان داده خواهد شد که چطور انجمن‌های آموزشی معلمان به تجزیه و تحلیل تجربیات موفقیت معلمان برای دستیابی به نتایج بهتر می‌پردازد تا آن‌ها بتوانند در خصوص معیارهای اخلاقی حرفه خود به توافق دست یابند. در پایان، کمپیل تأکید می‌کند که در صورت بروز کار غیراخلاقی در سیستم یا مدرسه، تک‌تک معلمان باید جرات حمایت از اصول اخلاقی را داشته باشند حتی باوجود اینکه از جنبه فردی یا حرفه‌ای متضرر بشوند.

هر شاگردی نیاز به معلمی دارد که نه تنها از او حمایت کند بلکه بهترین‌ها را از نظر اخلاقی و علمی از او انتظار داشته باشد. هر معلمی هم حداقل به یک فرد بالغ و بزرگسال دیگر نیاز دارد که همین رویه را در مورد خود او نیز اجرا کند. باوجود اینکه کمپیل سختی‌های کار تدریس را درک می‌کند، اما معتقد است که سختی این حرفه انجام هر کاری توسط معلم را توجیه نمی‌کند. اگر شما یک معلم یا مدیر هستید، با خواندن این کتاب به چالش‌های اخلاقی گذشته خود پی خواهید برد و متوجه خواهید شد که برای بهترین شدن در معلمی، همیشه لازم است وجدانتان را به چالش بکشید (هاپکینز، هریس و جکسون^۱، ۱۹۹۷).

^۱. Hopkins, D. Harris, A & Jakson, D.

مقدمه

هفده سال پیش زمانی که هنوز دبیر زبان انگلیسی بودم اتفاقی برایم رخ داد که بعدها به‌عنوان مدرس تربیت‌معلم و پژوهشگر حوزه اخلاق، مشوق آینده تحصیلی من در زمینه اخلاقیات تدریس شد. این اتفاق زمانی رخ داد که سرگرم توزیع فرم‌های نظرسنجی در بین دانش‌آموزان مدرسه شبانه‌روزی بودم. با این تصور که این کار، فقط یکی دیگر از وظایف اداری معلمان است، هدف آن را نپرسیدم و قبل از توزیع بین دانش‌آموزان، سؤالات آن را بررسی نکردم؛ به‌محض این که فرم‌ها را هم‌زمان با دانش‌آموزان مطالعه کردم، متوجه شدم که آن‌ها شامل سوا لاتی در مورد اطلاعات شخصی دانش‌آموزان بوده و در عین حال تأکید شده بود که با دقت تکمیل شود در حالی که در مورد محرمانه بودن اطلاعات چیزی مطرح نشده بود. این پرسشنامه برای دانش‌آموزان ویتنامی تهیه شده بود و من توضیح و توجیهی برای تکمیل این فرم^۱ شک‌برانگیز و ناراحت‌کننده، نداشتم. اگر آن زمان کسی به من می‌گفت که من آگاهانه دانش‌آموزانم را بر اساس ملیت‌شان جدا کرده و موجب ترس و بی‌اعتمادی آن‌ها به خود شده‌ام؛ هرگز قبول نمی‌کردم؛ اما به‌رحال این اتفاق نابجا به‌اشتباه رخ داده بود. این اتفاق سهوی به دلیل شرارت و یا مردم‌آزاری عمدی از سوی من نبود، بلکه علت بی‌تجربگی حرفه‌ای من بود و این که من در آن زمان اطلاعات و دانش اخلاقی لازم برای رعایت تعهدات حرفه‌ای‌ام خود در موقعیت‌های خاص را نداشتم.

ممکن است این اتفاق از نظر برخی افراد موضوع پیش‌پاافتاده‌ای باشد؛ اما از نظر من این موضوع به لحاظ اخلاقی مهم بود و نمونه‌ای از پیچیدگی‌های اخلاقی بود که معلمان هرروزه در کار حرفه‌ای خود و روابط تعاملی با کودکان و نوجوانان، با آن‌ها مواجه هستند. آن اتفاق سبب شد تحصیلات خود را در دوره دکتری ادامه بدهم و موضوع پایان‌نامه‌ام را در زمینه تعارضات اخلاقی معلمان و مدیران مدارس انتخاب کنم. سال‌ها بعد از آن اتفاق که استاد تعلیم و تربیت اخلاقی شدم باورهای معلمان درباره اخلاقیات کاربردی (قابلیت اخلاقی، اصول اخلاقی حرفه‌گرایی و نتایج آن برای تربیت‌معلم) را بیشتر توسعه دادم. این کتاب نتیجه تحقیقات نظری و تجربی من تا این تاریخ است. هدف این نیست که معلمان با اخلاقیات بد را به معلمان اخلاقی و خوب تبدیل کنیم، بلکه هدف این است که نشان داده شود اخلاق‌مداری چیست و چگونه می‌تواند تقویت گردد.

این کتاب برای افراد حریص، خودپسند، تنبل، کم‌کار، بی‌رحم، بی‌دقت یا بی‌انصاف طراحی نشده است. در واقع هدف کتاب شناسایی فعالیت‌های افراد خوش‌ذهن، مهربان، فداکار، مسئولیت‌پذیر، حساس، دوراندیش، راستگو و منصف می‌باشد. معتقدم اکثریت معلمان به این گروه دوم متعلق هستند، بالاین‌وجود

گاهی ممکن است خوبی آنها، تبدیل به نقطه ضعف آنها شده و معلمان را دچار ترس و تردید بکند؛ لذا لازم است که معلمان به نحوه ارتباط نقش خود و تأثیر آن روی وظایف حرفه‌ای‌شان توجه کنند. این کتاب برای معلمان و پژوهشگران حوزه اخلاق طراحی و تدوین شده است.